

Mobning og Ondskab

Et inspirationsoplæg fra Folkekirkenes Skoletjeneste i Køge - for udskoling!

Mobning

Mobning og Ondskab

Inspirationsoplæget er udarbejdet af Folkekirkens Skoletjeneste i Køge ved de religionspædagogiske konsulenter Sidsel Leth Svensson og Birgitte Krogh.

Materialet kan vederlagsfrit rekvireres af alle skoler og lærere i Køge Kommune. Det er tilladt at kopiere materialet - både helt og delvist. Dog må materialets tegninger må ikke benyttes uden for dette materiales sammenhæng.

Folkekirkens Skoletjeneste i Køge (FiSK) er et tilbud fra alle kirker i Køge kommune til alle skoler i Køge kommune.

Skoletjenestens formål er at inspirere elever og lærere med nye ideer i forbindelse med folkeskolens undervisning i Kristendoms-kundskab. Herunder at udarbejde undervisningsmaterialer og tage initiativ til og koordinere undervisningsforløb for faget kristen-domskundskab/religion med mulighed for inddragelse af andre fag som f.eks. dansk, historie og billedkunst i tværfaglige forløb.

Tegner: Marie Dyekjær Eriksen

...

Folkekirkens Skoletjeneste i Køge

Lærer, Sidsel Leth Svensson & Teolog, Birgitte Krogh

Kirkepladsen 6, 4681 Herfølge. Tlf: 5625 1210

Mail: fisk@skolekirkekoeg.dk

Hjemmeside: www.skolekirkekoeg.dk

Indholdsfortegnelse

Mobning og Ondskab

Indledning

Indledning	side 3
Fælles mål	side 4

Kapitel 1: Etik

A: Menneskesyn	side 5
B: Løgstrup	side 8
C: Fællesskabet	side 12

Kapitel 2: Mobning

Mobning	side 13
Diskussion og rollespil	side 15

Kapitel 3: Ondskab

Om Ondskab	side 17
Handlingen	side 18
Filmatiseringen	side 20
Ondskab og mobning	side 22
Opgaver:	side 23

Litteratur:

Litteratur og web-adresser	side 27
----------------------------	---------

Bilag

Pige skreg	side 29
At slå eller ikke slå	side 30

Indledning

Mobning er ikke et nyt fænomen, men beklageligvis er det et meget udbredt fænomen rundt omkring på landets folkeskoler. Mange skoler gør en rigtig stor indsats for at komme problemet til livs, og der findes rigtig mange bøger og rapporter om, hvad man kan gøre ved problemet.

Dette undervisningsmateriale fra Folkekirkens Skoletjeneste er ikke endnu et løsningsforslag, men derimod ønsker vi med materialet at få børnene og de unge til selv at reflektere over, hvilken værdi et menneske har og dernæst hvad mobning gør ved mennesker.

Vi forsøger at gå bag om problemet ved at fokusere på forskellige menneskesyn, inddrage teologen og filosofen K.E. Løgstrups etik, give en forståelse af fællesskabets vigtighed og forsøge at tydeliggøre, hvad mobning er og gør.

Desuden giver vi konkrete forslag til, hvordan man også i faget kristendomskundskab kan arbejde med mobningsproblematikken.

I den forbindelse har vi taget udgangspunkt i den filmatiserede udgave af Jan Guillous ungdomsroman *Ondskaben*, der på det hvide lærred blot kaldes *Ondskab*.

Ondskab er en meget stærk film som hovedsagligt foregår i et skolemiljø. Det gør filmen nærværende for eleverne, selvom både tiden og skoleformen er en anden, end de kender i dag.

Materialets indhold:

Materialet er inddelt i tre overordnede kapitler.

1. Etik og menneskesyn
2. Mobning
3. Ondskab

Det indledende kapitel handler om forskellige menneskesyn, Løgstrups etik samt fællesskab. Disse afsnit er dels tænkt som baggrundsviden og inspiration for læreren såvel som eleverne. Dette kapitel er mere teoretisk end de øvrige, men stoffet er rimelig let tilgængeligt.

Det efterfølgende kapitel om mobning tager lidt mere jordnært fat på problemerne i forbindelse med mobning.

Det tredje kapitel fokuserer på og giver undervisningsforslag til at arbejde med mobningsproblematikken ud fra filmen *Ondskab*. Baggrundsviden fra kapitel et og to inddrages heri.

Materialet er tænkt som et tværfagligt samarbejde mellem kristendomskundskab og dansk.

Materialet her henvender sig som sagt til Udskolingen. Skoletjenesten har udarbejdet et tilsvarende materiale til mellemtrinnet, der tager udgangspunkt i novellesamlingen *Marsmanden og andre fortællinger fra Sogneager*.

Fælles mål

Det er ufedt at mobbe!

Kristendomskundskab efter 9. klassesettrin:

I henhold til fælles mål for faget kristendomskundskab forestiller vi os, at et undervisningsforløb om mobning med udgangspunkt i materialet her samt filmen *Ondskab* kan tilgodese følgende – eller elementer heraf:

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- udtrykke sig om bibelske fortællingers sammenhæng med værdier i dansk og europæisk kultur
- forholde sig til de bibelske fortællinger i samtaler om tydning af tilværelsen

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- Diskutere og forholde sig til udvalgte almene tilværelses-spørgsmål
- Anvende relevante faglige begreber
- Forholde sig til forskellige menneskesyn
- Forholde sig til sammenhænge mellem forskellige normer, etikker og bagvedliggende værdier
- give udtryk for og samtale om egen og andres livsforståelse

Kapitel 1, a: Menneskesyn

Forskellige menneskesyn

Hvilket menneske har den største værdi? Et tåbeligt spørgsmål – ikke desto mindre bruger vi rigtig meget tid på at sammenligne hinandens værdi. Hvilken indstilling du har til andre mennesker, og hvordan du er overfor andre, sender signaler om, hvilket menneskesyn du har.

Vi kan nok umiddelbar blive enige om, at alle mennesker skal respekteres, men ser virkelighed nu også sådan ud? Vi har en tendens til at måle mennesker efter måden, de lever deres liv på, og ud fra det konkludere om de er vores respekt værdige. Og vi har en tilbøjelighed til at værdsætte det menneske højest, som lever op til vore egne normer og værdier.

I vores kulturkreds kan man overordnet tale om i hvert fald tre typer menneskesyn:

1. Det humanistiske menneskesyn
2. Det funktionalistiske menneskesyn
3. Det kristne menneskesyn

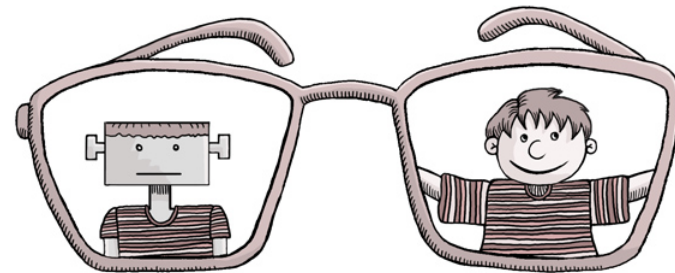
1. Det humanistiske menneskesyn

Det humanistiske menneskesyn tager udgangspunkt i, at mennesket er en enestående skabning, et åndsvæsen med fornuft, ansvar, kreativitet, frihed og evnen til at skelne mellem godt og ondt.

Derfor er ethvert menneske værdifuldt ganske enkelt, fordi det er til, og derfor har det krav på at blive respekteret og behandlet ligeværdigt uanset, hvor dårligt det måtte opføre sig.

2. Det funktionalistiske menneskesyn

Menneskesynet, og dermed menneskers indbyrdes forhold til hinanden, bliver altid påvirket af tiden. Vi lever i øjeblikket i en teknologisk tid, hvor effektivitet og styring betyder utrolig meget. Det kommer til at indvirke på det herskende menneskesyn, som får tendens til at dyrke det funktionelle – det velfungerende, det effektive og dygtige menneske. Alt skal fungere hurtigt, problemøst og hensigtsmæssigt, så der ikke spildes tid. Det menneskelige idealbillede kendetegnes ved bl.a. intelligens, styrke, hurtighed, kreativitet og omstillingsparathed. Det medfører, at de gode samfundsstøtter, som er til nytte for samfundet, udstyres med større værdi end dem, der ligger samfundet til byrde.

Det funktionalistiske menneskesyn har sin ideologiske medspiller i tanken om, at *enhver er sin egen lykkesmed*, hvor mennesker er optaget af sig selv og sine egne

muligheder. Ofte reduceres andre mennesker til at være et middel – et middel til, at jeg kan opnå mine mål. Tanken om at *enhver er sin egen lykkesmed* medfører også, at det bliver op til den enkelte at sørge for, at man lykkes som menneske – du skal selv skabe dig et godt liv, og hvis det ikke lykkes, er det din egen skyld! Det funktionalistiske menneskesyn nedprioriterer de værdier, som et fællesskab rummer og fremmer i stedet individualismen, hvor enhver er sig selv nok.

3. Det kristne menneskesyn

Det kristne menneskesyn tager dels sit udgangspunkt i troen på, at verden og mennesket ikke er blevet til ved en tilfældighed, men er resultatet af Guds bevidste skabervilje, og desuden i troen på, at mennesket er skabt i Guds billede. Det giver mennesket en ganske særlig værdi, som er uafhængig af, hvad mennesket kan præstere. En værdi, som ligger forud for alt andet og som bunder i den status, som Gud giver mennesket - nemlig at være skabt og elsket af Gud. Derfor har alle mennesker samme uendelige store værdi.

Det gamle Testamente fremfører gang på gang tanken om, at mennesket er *skabt i Guds billede*. Og fordi alle mennesker er Guds skabninger, er mennesker ansvarlige overfor hinanden. Ansvarer gælder særlig de svage i samfundet: enkerne, de faderløse, de fremmede m.fl. Mennesket har fået en ganske særlig plads i Guds skaberværk, og dermed følger et særligt ansvar.

Det ny Testamente følger dette menneskesyn op og skærper det. Jesus indfører påstanden om *det enkelte menneskes uerstattelige værdi*. I fortællingen om den fortabte søn, hører vi om en ung mand, som kræver sin arv udbetalt og derefter rejser ud i verden, hvor han borttødsler hele sin formue. Han kommer helt derud, hvor han for at overleve må spise foderet fra svinene, og ydmyget vender han hjem til sin far. Hans håb er ikke, at faderen vil tage imod ham som sin søn, men hvis han dog bare kunne få lov til at arbej-

de som daglejer hos sin far, så ville han få det meget bedre, end han havde det i det fremmede. Den forventede reaktion fra faderen sker imidlertid ikke, for faderen smider alt, hvad han har i hænderne for at løbe den hjemvendte søn i møde og siger: "Min søn her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet." Og så gav de sig til at feste! (Lukasevangeliet kap. 15 vers 11-24).

Den samme tanke om, at det enkelte menneske er uerstatteligt, kender vi også fra historien om det mistede får. En hyrde har svaret for 100 får. Og da ét af fårene farer vild fra flokken, så forlader hyrden - ganske ufornuftigt og ufunktionelt - de 99 andre får for at lede efter det ene forsvundne får. Og når han finder det igen, glæder han sig mere over det, end over de 99 der ikke var faret vild. (Matthæusevangeliet kap. 18 vers 12-14).

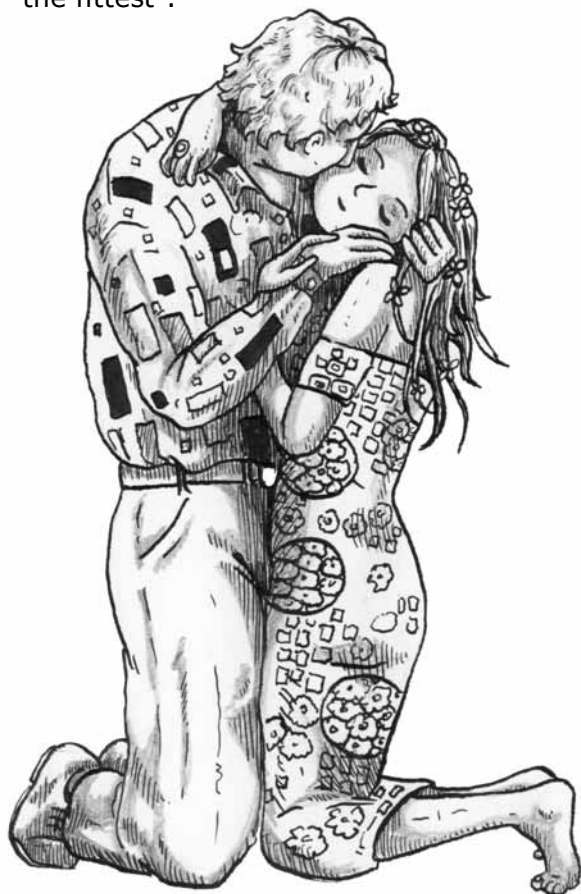

Den kristne opfattelse af mennesket som uerstatteligt og med suveræn værdi får den konsekvens, at mennesker skal forholde sig til hinanden med respekt, accept og kærlighed. Jeg kan ikke opfatte mig selv som et værdifuldt menneske, skabt i Guds billede samtidig med, at jeg ikke behandler andre mennesker på værdig vis.

Filosoffen Immanuel Kant (1724-1804) udtrykker dette menneskesyn på denne måde: *Mennesket skal til enhver tid respektere det andet menneske som et mål i sig selv, og aldrig blot som middel for egne mål.*

Sammenfatning:

Menneskesynet bestemmer måden, vi behandler andre mennesker på. Det humanistiske og det kristne menneskesyn ligner hinanden i deres resultat, nemlig at alle mennesker skal behandles med respekt og accept, men begrundelserne herfor er, som vi har set, forskellige. Begge forsøger at behandle andre som et mål i sig selv og ikke blot som et middel for egne mål. Det funktionalistiske menneskesyn har derimod en større tendens til det modsatte. Den svarer på mange måder til Darwins udsagn om "survival of the fittest".

Menneskesyn i klassen

Præsenter eleverne for de forskellige menneskesyn. Eleverne kan læse selv eller læreren kan fortælle. Brug også eksempler fra elevernes dagligdag.

Lad eleverne diskutere nedenstående spørgsmål. Giv evt. ét spørgsmål til hver gruppe.

Diskuter i grupper:

- Hvad er forskellen på det humanistiske og det kristne menneskesyn?
- Hvad er forskellen på at se på et andet menneske som middel for mine egne mål eller som mål i sig selv?
- Hvilket menneskesyn mener du er det mest fremherskende i vores samfund i dag?
- Ligger ansvaret hos den enkelte om man lykkes som menneske?
- Enhver er sin egen lykkesmed – hvilke konsekvenser kan denne tankegang have?

Eleverne fremlægger deres diskussion for resten af klassen.

Kapitel 1, b: Løgstrup

De suveræne livsytringer

Den danske teolog og filosof K.E. Løgstrup (1905-81) fandt gennem sit forfatterskab frem til nogle grundlæggende fænomener i menneskelivet, som han kaldte *de suveræne livsytringer*.

Han mener, at disse livsytringer er spontane, dvs. de er der af sig selv i ethvert menneske. De kan hverken frembringes eller forbedres af mennesket selv, da de ikke er menneskeskabte.

De suveræne livsytringer er f.eks.

- Tillid
- Oprigtighed
- Åbenhed
- Barmhjertighed

Vi møder fremmede med tillid, mener Løgstrup.

Vi ønsker at have tillid til andre mennesker indtil det modsatte er bevist.

Har han ret?

Hvis vi tager tilliden, så mener Løgstrup altså, at et menneske uden at tænke over det vil møde et andet menneske med tillid. Hvis du f.eks. sidder i en togkupé og kommer i snak med en mand, som du aldrig før har mødt, og som du intet ved noget om, så tror du på, hvad han fortæller dig. Under normale omstændigheder vil vi altid tro på den fremmedes ord, og uden at tænke over det vil vi også forvente at blive mødt med samme tillid.

Vi begynder først at blive mistroiske, når vi får særlige grunde til det. Tilbage til eksemplet fra togkupéen, så vil du nok begynde at nære mistillid til hans ord, hvis han fortæller al for mange overdri-velser, eller hvis han begynder at opføre sig underligt, så du bliver uopmærksom og fokuserer mere på personen end på det, han siger.

Ifølge Løgstrup er tilliden der altid først, og den er ubetinget; mistilliden kommer siden hen, og den er betinget.

I Matthæusevangeliet kap.7 vers 12 står den såkaldte gyldne regel:

”Derfor: Alt hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem”.

Det kan måske godt lyde som en regel om ”noget for noget” princippet, om at gøre gengæld, men det er ikke lige det, det betyder. Tanken er derimod, at vi skal tænke os til, hvordan vi gerne ville have, at der blev handlet imod os, hvis vi var i den andens sted – for så faktisk også at handle imod den anden på den måde.

Løgstrup udtrykker dette på en lidt anden måde:

"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd."

Og videre: *"Vi er hinandens verden og hinandens skæbne"*.

Dermed mener Løgstrup ikke, at vi skal overtage ansvaret for det andet menneske, da hvert menneske er et selvstændigt og ansvarligt individ. Men hvad enten vi vil det eller ej, så er vi bundet til andre mennesker og må leve livet med hinanden i ansvarlige relationer.

Vi kender alle til følelsen af, at der er noget, som vi bør gøre, og når vi ikke gør det, så melder der sig en dårlig samvittighed. De fleste vil kunne nikke genkendende til denne "samvittighedens stemme", men hvor kommer den dog fra? Er det samfundets moral som i den grad er gået ind under huden på os? Er det fordi vi er skabt af en gud, der meddeler sin vilje til os?

Skyldes det menneskets fornuft til forskel fra dyrets instinkt? Er det fordi vi som mennesker kan sætte os i et andet menneskes sted og dermed føle, at den anden faktisk havde brug for mig? Er det fordi det lønner sig at være god mod andre, for dermed kan jeg også forvente at han/hun er god mod mig?

Løgstrup mener, at det er livet selv, som melder sig. Det hører med til det at være menneske at have en fordring om at tage sig af de mennesker, som du lever dit liv med.

Men du får ingen direkte retningsregler for, hvordan du skal behandle andre mennesker, men blot at du skal tage dig af andre mennesker. Nogle gange ligger det lige for, hvad jeg bør gøre (om jeg så også gør det er en helt anden sag!), og i andre situationer må man bruge tid på at forsøge at sætte sig i den andens sted. Man kan ikke slå op i nogen bog, hvad der er den rigtige handling, og man kan heller ikke gøre det rigtige bare ved at rette sig efter, hvad et andet menneske forlanger af en. Man skal ud fra den enkelte situation vurdere, hvad det er, som det andet menneske har behov for. Derfor kan det aldrig blive hovedløs rutine at leve et liv sammen med andre mennesker, men det kræver daglig medmenneskelig opmærksomhed, indlevelse, fantasi og medfølelse.

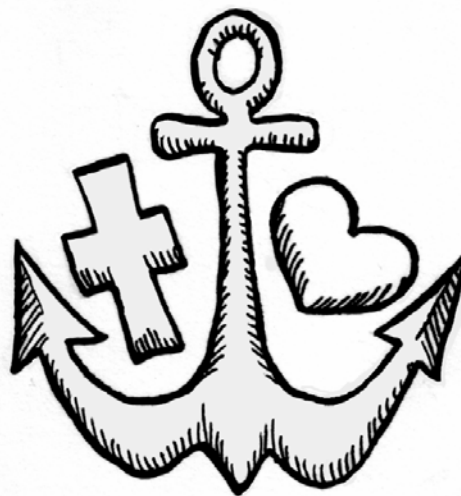
Det dobbelte kærlighedsbud

I Det ny Testamente står det såkaldte dobbelte kærlighedsbud: "Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke og af hele dit sind, og din næste som dig selv."

Vi kalder det for "Det dobbelte kærlighedsbud", fordi Jesus her siger, at det at elske Gud nøje hænger sammen med at elske ens næste, ens medmenneske.

Da Jesus skal forklare, hvem der er vor næste, fortæller han fortællingen om den barmhjertige samaritaner. (Lukasevangeliet kap. 10 vers 30-37).

Denne fortælling er blevet en grundfortælling i vores kultur.

Den barmhjertige samaritaner

"Du skal elske Gud af hele dit hjerte. Og du skal elske din næste som dig selv," sagde Jesus. En masse kloge hoveder sad rundt omkring Jesus og tænkte, så det knagede. En af dem rejste sig: "Hvem er min næste, om jeg må spørge?" - "Det skal jeg sige dig," sagde Jesus. "Lyt engang til denne historie:

En mand var på vej fra Jerusalem til Jeriko. Uden at vide det nærmede han sig en bande røvere, som lå på lur bag nogle buske. Pludselig sprang røverne frem og slog manden ned med nogle gevaldige køller. De stjal hans penge, hev tøjet af ham og stak af. Sådan lå han i vejkanten med blødende sår, mere død end levende, da en præst kom forbi. Præsten fik øje på manden, tøvede et øjeblik, men gik så hurtigt videre. Den næste, der kom forbi, plejede at hjælpe præsten. Men han ville ikke hjælpe den sårede mand og skyndte sig videre. Så kom der en tredje mand ridende. Han var samaritaner, fordi han kom fra en egn, der hed Samaria. Ingen brød sig om folk fra Samaria. Heller ikke den sårede mand, der lå i vejkanten. Men samaritaneren sprang straks ned fra sit muldyr for at hjælpe manden. "Din stakkel," udbrød samaritaneren. "Lad mig hjælpe dig." Han hev en flaske frem fra sin rygsæk og vaskede sårene med vin. Samaritaneren løftede manden op på sit muldyr og bragte ham hen til en kro.

"Pas godt på manden hér," sagde samaritaneren til kroværten. "Jeg bliver nødt til at tage videre nu. Her har du nogle penge. Så snart jeg kommer tilbage, skal jeg nok betale dig mere."

Da Jesus var færdig med sin historie, spurgte han det kloge hoved: "Hvem af de tre mænd, der kom forbi, synes du gjorde det rigtige?" - "Manden med muldyret. Fordi han hjalp," svarede det kloge hoved. Næmlig, svarede Jesus. Det er vigtigt, at du hjælper

dem, der har brug for det – også selv om du ikke kender dem. Det kloge hoved nikkede: "Nu har jeg forstået det. Jeg skal ikke kun hjælpe min familie og mine venner. Lige akkurat, svarede Jesus. Du skal være som den barmhjertige samaritaner over for alle."

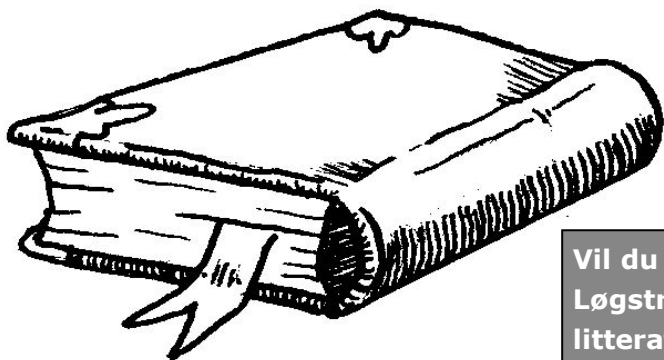
Den barmhjertige samaritaner hjælper manden, som blev overfaldet af røvere.

Ansvarlighed

Hvert menneske har et ansvar, både for sig selv og for andre mennesker. Vi har først og fremmest et ansvar for de mennesker, som vi har tæt på os: vores familie, venner og klassekammerater. Men vi har også et ansvar for mennesker, som vi ikke direkte har et personligt forhold til. Vi har f.eks. alle et ansvar for, at der er nogle, som tager sig af de svageste i samfundet.

Hvis vi tager Løgstrups udtryk om, at "den enkelte aldrig har med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd", så betyder det, at vi er med til at påvirke hinandens liv. Daglig er vi med til at gøre hinandens tilværelse glad eller trist, lys eller mørk, tryk eller truet. Derfor er den etiske fordring, siger Løgstrup, at vi tager vare på de menneskers liv vi dagligt har indflydelse på.

Jeg har et ansvar for, at mit medmenneske kan leve et godt liv. Minimumsansvaret er, at jeg ikke forhindrer ham i det. Og helst skal jeg være direkte medvirkende til, at han kan det. Det er umuligt at opretholde ideen om, at jeg er et værdifuldt menneske samtidig med, at jeg er ligeglad med andre menneskers liv.

Vil du læse mere om Løgstrup? Så se på litteraturlisten.

Løgstrup i klassen

Præsenter eleverne for Løgstrups etik. Eleverne kan læse selv eller læreren kan fortælle. Forklar med eksempler fra elevernes dagligdag.

Lad eleverne diskutere nedenstående spørgsmål. Giv evt. ét spørgsmål til hver gruppe.

1. Har Løgstrup ret, når han hævder, at mennesker altid møder andre mennesker med en spontan og uforbeholden tillid, eller tegner han et glansbillede af menneskelivet - hvordan det burde være?
2. Har Løgstrup ret, når han hævder at vi altid har noget af hinandens liv i vore hænder? Hvilken betydning får det for vores liv?
3. Diskuter lignelsen om "Den barmhjertige samaritaner". Kom hjælpen fra de mennesker som man umiddelbart skulle forvente ville hjælpe et menneske i nød?
 - Skriv derefter en nutidig udgave af fortællingen.
4. Ifølge dansk lov er det strafbart ikke at yde et menneske hjælp, som har behov for det – tænk f.eks. på en færdselsulykke, der har vi alle pligt til at sørge for at tilkalde hjælp. Diskuter episoden fra Hellerup, hvor en lille pige skreg og havde brug for hjælp. (Se avisartikel i bilag 1).
 - Hvorfor handler vidnet som hun gør? Hvad ville I gøre i sådan en situation?

Kapitel 1, c: Fællesskabet

Fællesskab

Noget af det vigtigste i menneskers liv er fællesskabet med andre mennesker. Vi har selvfølgelig først og fremmest brug for basale ting som mad, tøj og et sted at sove, men det at være en del af et fællesskab er faktisk et lige så basalt behov for alle mennesker.

Når vi har brug for fællesskaber skyldes det, at mennesket grundlæggende er et socialt væsen. Vi har ganske enkel brug for andre mennesker for selv at kunne folde os ud som menneske med alle de muligheder det indebærer.

Hvad enten du er glad eller ked af det, er det altid rart at dele det sammen med en god ven. Eller tænk f.eks. på når du har fødselsdag, så er dit største ønske ikke at sidde alene derhjemme og fejre dig selv. Nej, du inviterer gæster, så der kan blive fest og glæde. I spiser god mad, og gæsterne kommer med gaver, og når det bliver aften kan man tænke tilbage på en dejlig dag sammen med dem, man holder af.

Et menneskeliv kommer først rigtig til at blomstre og sprudle, når det har fællesskab med andre mennesker, for det er her igennem, at vi henter mod og lyst til livet, og det er med til at give vores tilværelse mening og indhold.

Det er fundamentalt for et menneskes selvværd, at det oplever en samhørighed med andre mennesker, som giver det en følelsesmæssig tryghed, og familien er oftest den vigtigste base for at opleve dette fællesskab.

Det lille fællesskab – klassen

En skoleklasse danner rammen om et potentielt godt fællesskab, og der vil altid være nogle særlige bånd mellem klassekammerater - både gode og dårlige.

Når et barn begynder i skole bruger det flere timer sammen med klassekammeraterne end sammen med familien, og derfor er det så vigtigt, at alle i klassen føler, at de er en del af klassefællesskabet, og at de bliver respekteret, som den de er, så ingen behøver at være bange og utryk ved at skulle i skole. Selvfølgelig vil alle elever ikke være lige gode venner i en klasse, og der vil altid opstå konflikter og drillerier, men det er vigtigt, at alle føler, at de har en plads i klassen, og at de ikke bare er luft for de andre. En god klasse er en klasse, hvor der er sammenhold og plads til forskelligheder.

Vi er alle forskellige. Heldigvis! Ellers ville livet blive ret kedeligt.

Kapitel 2. Mobning

At være udenfor fællesskabet

Mobning er, når man er udenfor fællesskabet. Der kan være mange grunde til, at man føler sig udenfor fællesskabet, bl.a. hvis man bliver slået, kaldt øgenavne eller gjort nar af. Men uanset hvordan man bliver mobbet og holdt udenfor, så er det altid ganske forfærdeligt for den, som bliver mobbet. Og jo længere tid mobningen foregår over, jo hårdere rammer det. Konsekvensen bliver, at man bliver usikker på sig selv, man føler sig ensom, ked af det, bange og utryg. Man kommer til at hade at gå i skole, for det er aldrig rart at være et sted, hvor man ikke er en del af fællesskabet, hvor man ligesom er "ingen" eller luft for de andre.

Definition på mobning

Den norske professor i psykologi, Dan Olweus, som igennem mange år har forsket i mobningsproblematikken, definerer mobning således: *"En person er mobbet, når han eller hun gentagne gange og over en vis tid bliver udsat for negative handlinger fra en eller flere personer."*

Børns vilkår definerer mobning på denne måde: *"Mobning er gruppens systematiske forfølgelse eller udelukkelse af en enkelt person, på et sted, hvor denne person er tvunget til at opholde sig."*

Mobningens grimme "ansigter"

Som sagt er der forskellige måder at mobbe på. Men uanset måden handler mobning altid om udelukkelse af fællesskabet – at nogen bliver holdt udenfor!

Mobning kan både være fysisk og psykisk. Den fysiske mobning er det hovedsagelig drengene som står bag, (selvom pige vold i øjeblik-

ket er et stigende problem). Denne mobning manifesterer sig typisk som slag, spark, holden fast mod sin vilje, ødelæggelse af ting osv. Den psykiske mobning er piger ofte eksperter til at fremføre. Den er mere raffineret, og det kan f.eks. være hånende ord, "himmelvendte øjne", vende ryggen til, rygtespredning, undlade at invitere med til fest osv. Piger mobber især med noget, der kan siges. De hvisker og siger ondskabsfulde ord. Mens drenge især mobber med noget, der kan mærkes. De råber højt og slås. Slåskampe er dog ikke altid mobning, kun hvis det altid er den samme, det går ud over.

Resultatet bliver, hvad enten der er tale om fysisk eller psykisk mobning, at eleven føler sig udenfor fællesskabet, og hvis mobningen får lov til at fortsætte vil han eller hun efterhånden miste noget sit selvværd. For der er jo åbenbart ingen som synes, at jeg er bedre værd. Og vores selvværd er noget af det vigtigste vi ejer, for det er med til at give os identitet som menneske.

Mobning må aldrig tolereres!

Vi må derfor aldrig tolerere, at noget menneske bliver krænket og får sit selvværd udslettet pga. mobning, hverken i skolen eller nogen som helst andre steder. Vi har alle lige ret til at være her og til at have det godt, og alle har ret til at være med i fællesskabet. Derfor har vi alle et ansvar for at gøre noget i forhold til mobning, og det er ikke nok at have de rigtige meninger. Det er alles ansvar, både voksne og andre elever, at gøre noget, eftersom det ikke at gøre noget er det samme som at tillade, at det sker. Hvis der ingen reaktion kommer fra omgivelserne, f.eks. de andre elever, lærerne, forældrene, så oplever eleven nemlig, at han eller hun ikke er nok værd til, at de finder det nødvendigt at hjælpe.

Det er ikke al konflikt, som er mobning.

Det er dog ikke al drilleri og konflikt, som er mobning, selvom det selvfølgelig også er ubehageligt at blive drillet. Når der mobbes, er der altid en ubalance i styrkeforholdet. Der er flere stærke personer mod en svag person. Der er ikke et ligeværdigt forhold mellem den der mobber, og den der bliver mobbet.

Alle elever i en klasse vil aldrig være lige gode venner, og der vil altid være et eller andet form for hierarki, da ikke alle er lige populære eller bestemmer lige meget. Så uvenskab og drilleri hører med til livet i skolen. Men det afgørende er, om nogle elever konsekvent bliver holdt udenfor, og at ingen af klassekommeraterne vil være sammen med ham/hende.

Hvad gør mobning ved klassen?

Mobning går selvfølgelig først og fremmest ud over den, som bliver mobbet. Men det går faktisk også ud over alle de andre i klassen, for det påvirker alle elever i en dårlig klasse med megen mobning.

Det kræver tid og kræfter fra alle elever, og alle bliver snydt for at opleve at være i et godt fællesskab. Alle bruger f.eks. megen energi på hele tiden at skulle undgå selv at blive næste mobbeoffer. Det går også ud over indlæringen, da der selvfølgelig bliver mindre tid til at koncentrere sig om skolearbejdet, når al energien skal bruges til at sikre sig, at man tilhører den rigtige gruppe i klassen.

Mobningstal:

7% af danske skolebørn oplever at blive mobbet hver eneste uge hele skoleåret igennem. Det svarer til, at der er et til to børn i hver klasse, der ofte bliver mobbet.

(Kilde: HBSC under WHO 2002 – WHO= Verdenssundhedsorganisationen)

I Børnerådets undersøgelse fra 2004 kan man få et overblik over, hvilke mobningsmetoder der er mest anvendt:

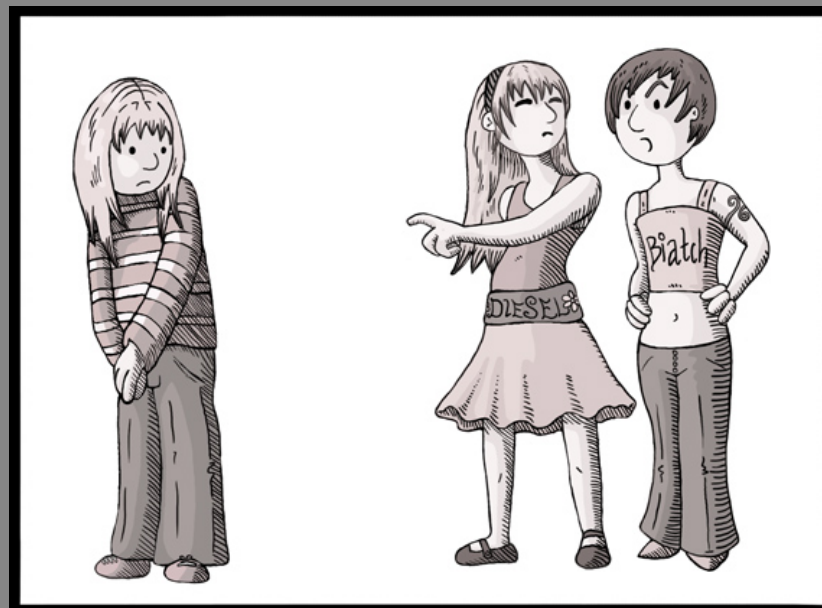
55% bliver kaldt øgenavne

46% mobbes med deres udseende

44% bliver holdt udenfor

30% generes fysisk

13% mobbes via SMS'er

(Kilde: Børnerådet 2004)

Diskussion og rollespil

I dette afsnit opstiller vi nogle tænkte situationer. Lad eleverne diskutere hvordan de ville forholde sig i de nævnte situationer. Lad dernæst eleverne selv lave nogle rollespil, hvor de konkretiserer episoderne eller selv finder andre situationer.

1. Du har i forbindelse med din fødselsdag fået lov af dine forældre til at holde en klassefest. Du har tidligere været meget uvenner med en i klasse, og nu har du ikke lyst til at invitere hende med til din fest.

- Er det Ok at invitere hele klassen på nær én til en fest?
- Hvordan ville du selv have det, hvis du som den eneste i klassen ikke blev inviteret med til en fest?
- Er det Ok at holde en lille fest for kun 4 af klassekammeraterne?

2. I kristendomskundskab har du hørt om, at Jesus engang har sagt: "Alt hvad I vil at andre skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem". Der skal starte en ny elev i din klasse. Jeres klasselærer har fortalt jer, at den nye elev kommer fra Jylland og skal flytte til jeres by, fordi hans forældre lige er blevet skilt.

- Hvordan ville du gerne, at klassen tog imod dig, hvis det var dig, som var ny i klassen?

Efter at den nye dreng har gået en måned i jeres

klasse begynder nogle af de andre drenge at drille ham i hvert frikvarter. Den nye dreng taler meget jysk, desuden er han meget lille og overhovedet ikke god til at spille fodbold, som ellers er favorit beskæftigelsen for de andre drenge i klassen. Derfor bliver han kaldt bonderøv, splejs og nogle spænder ben for ham sådan bare for sjov...

- Hvordan tror du, at den nye dreng har det i jeres klasse?
- Er det Ok at drille, fordi man er anderledes?
- Hvad siger du til dem, som er grove ved drengen?
- Hvordan undgår I som klasse, at det udvikler sig til mobning af denne dreng?
- Hvor går grænsen mellem drilleri og mobning?

3. Foråret er endelig kommet - og I har lokket jeres klasselærer til at droppe klasseundervisningen, og i stedet løber I ud på boldbanen for at spille langbold. Men inden spillet kan gå i gang skal I selvfølgelig inddeles i to hold. Mads og Sofie får lov til at vælge hold. Til sidst står der kun 3 tilbage, og Mads udbryder: "Åh, tag bare resten!"

- Hvordan tror du, det er for de 3 som stod tilbage, og som ikke blev valgt men måske snarere fravalgt.
- Hvordan tror du disse 3 har det, hvor gang der skal spilles bold?
- Hvordan kan man undgå sådan en situation?

4. Et andet sted i bibelen taler Jesus om, at man ikke skal dømme andre. Han siger: "Hvorfor ser du splinten i din brors øje, men lægger ikke mærke til bjælken i dit eget øje?"

- Hvad betyder disse ord?
- Hvad kan de betyde i forhold til mobning?

5. Læs og diskuter fortællingen om "Den barmhjertige samaritaner" (side 10)

- Hvem ville I have forventet ville hjælpe manden?
- Når en elev bliver mobbet på skolen, hvem bør I så fald hjælpe?
- Hvordan kan man selv hjælpe, når man oplever, at en elev eller klassekammerat bliver mobbet?

Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem. (Math 7,12)

Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig. (Math 25,40)

Jeg er med jer alle dage indtil verdens ende (Math 28,20)

Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke og af hele dit sind, og din næste som dig selv (Luk 10,27)

Hvorfor ser du splinten i din brors øje, men lægger ikke mærke til bjælken i dit eget øje? (Math 7,3)

Hjælp den, som bliver mobbet

Her er nogle gode råd til, hvordan man er en god ven overfor andre:

1. At være en god ven betyder, at man er én som tager sig af andre.
2. Ansvar for at løse problemer med mobning ligger aldrig alene på dig, men også på de voksne.
3. Vis den, som bliver mobbet, at du ser, at han eller hun er ked af det. Sig hej, giv et smil, sæt dig ved siden af ham, spørg ham, hvad han skal lave i pausen, gå sammen i kantinen. Det er små ting, der tæller. Der behøves ikke ret mange anstrengelser, for at nogen skal få det bedre eller blive gladere.
4. Sig fra! Sig til dem, som mobber, at de skal lade være.
5. Der findes også andre måder at sige fra på. Du kan f.eks. alliere dig med nogle venner, og I kan sige fra sammen. Alene ved at vise, at du ikke hænger ud med mobberne, er en måde at sige fra på. Derved kan du blive et forbillede for alle de andre elever, som måske går og dukker sig, fordi de er bange for, at det snart bliver deres tur til at blive mobbet. Hvis du tør være dig selv og kan få andre til at give dig ret i, at mobning er forkert, så ser de andre op til dig.
6. Man kan også sige til en voksen, en forælder eller lærer, at der foregår mobning i skolen. Det er vigtigt at fortælle, og det er ikke at "sladre", for mobning ødelægger livet for dem, der bliver mobbet. Derfor er det godt at gøre noget og f.eks. at få en voksen til at gribe ind.
7. Giv ikke op! Tænk på at mobningssituationen ikke bare løser sig af sig selv. Du har mulighed for at forandre et andet menneskes liv – at gøre en forskel.

(Fra Con Dios side 79)

Kapitel 3: Ondskab

Om Ondskab

Ondskab er en svensk film fra 2003. Den er baseret på Jan Guillous selvbiografiske roman *Onskan* (Ondskaben) og handler om den ondskab, der udspringer af vold.

Erik bliver mishandlet af sin stedfar og har af nød lært at modtage bank i ufattelige mængder. Stedfaderen har nemlig magten i hjemmet, og han bruger den til at tæske og ydmyge sin stedsøn. Erik har lært sig selv at slås, og han giver de bank, han får hjemme, videre i skolegården, indtil han bliver bortvist. Moderen, der med tavshedens samtykke hidtil har accepteret Eriks mishandling, sender ham på kostskolen Stjärnsberg. Erik tror, at voldsspiralen endelig er afsluttet, men må sande at den først lige er begyndt! Al disciplin på kostskolen er overladt til eleverne. Kammaratopdragelse er det pæne ord for det spil om magten Erik kun alt for godt kender hjemmefra. Et spil hvor den stærke undertrykker den svage i et sandt orgie af vold og undertrykkelse. Et spil Erik kun har afsky til overs for og han gør oprør mod forholdene.

Danske pendanter til *Ondskab* er eksempelvis Hans Scherfigs *Det forsømte forår*, der blev filmatiseret af Peter Schrøder i 1993 eller Bjarne Reuters *Zappa* og *Når Snerlen blomstrer* som Bille August i sin tid overførte til det hvide lærred som *Zappa* og *Tro, håb og kærlighed*. *Ondskab* er i Sverige en moderne klassiker på linie med ovennævnte danske modstykker.

Ondskab varer 107 minutter og kan med fordel fremvises over to dobbeltlektioner af 90 minutter, da læreren oplagt vil pause filmen nogle gange undervejs for at forklare og sammen med eleverne reflektere over nogle af scenerne.

Ondskab er tilladt for børn over 11, men da det er en meget voldsom film, anbefaler vi, at læreren ser filmen på forhånd og heraf vurderer hvilke scener, der kræver refleksion sammen med eleverne. Vi anbefaler også, at eleverne på forhånd introduceres for handlingen.

Handlingen

Ondskabs set up er 1950érnes Sverige. Teenageren Erik Ponti er fanget i et helvede af vold. Hans stedfar banker ham systematisk og har gjort det hele Eriks barndom. Det antydes i filmens og i Eriks allerførste replik:

Jeg ved hvordan man trækker vejret og tænker for ikke at besvime. Han har gjort det så længe jeg kan huske.

Efterfølgende spilles filmens indledende scene, der munder ud i, at Erik tæskes på stedfaderens kontor. Moderen griber ikke ind, men sætter sig blot ved klaveret.

Erik er en rod i skolen og giver de tæsk, han får hjemme, videre her. Hans voldelige adfærd får ham dog smidt ud, og Erik må fuldføre sit sidste skoleår før gymnasiet på kostskolen Stjärnsberg. Det er han ikke utilfreds med. Han lover sin mor at holde sig ude af problemer og er indstillet på at gennemføre.

Da Erik ankommer til Stjärnsberg bliver han vist rundt af elevrådsformanden Otto Silverhjem. Denne fortæller, at al disciplin på skolen varetages af elevrådet. De kalder det kammeratopfostring. Erik møder også sin værelseskammerat Pierre Tanguy, som virker liden begejstret for Silverhjem.

Under den efterfølgende middag finder Erik ud af, hvad begrebet kammeratopfostring dækker. Nok er det eleverne selv, der holder disciplin, men der er tale om et nøje gennemtænkt system af korporlig straf for alverdens småting. Det minder i uhyggelig grad om det Eriks stedfar bedriver. Og ligesom moderen ikke griber ind hjemme hos Erik, så griber lærerne ikke ind på Stjärnsberg. Det er

tydeligvis Silverhjem og hans kammerat Gustaf Dahlén, der i

særlig grad varetager den fysiske afstraffelse.

Erik sætter sig hurtigt i opposition til systemet. Konkret nægter han at pudse sko for Dahlén og efter endnu et sammenstød bliver Erik udfordret til en slåskamp i firkanten. Firkanten er et særligt område til nævekamp, hvor to fra elevrådet banker opsætsige elever. Imidlertid vil Erik ikke slås. Han bliver ganske enkelt væk og får derfor øgenavnet Rotten.

Samtidig stilles han for rådet - elevrådets domstol - og idømmes straffearbejde i de efterfølgende mange weekender. Det passer dog Erik fint. Så slipper han nemlig for at tage hjem. Til gengæld begynder han i hemmelighed at mødes med køkkenpigen Marja.

Kort tid efter kommer den såkaldte Klosterнат, hvor elevrådet har tradition for at straffe nye og rapkæftede elever. Erik og Pierre får i den forbindelse kastet en spand lort ind på deres værelse. Senere om natten tager Erik dog hævn. Han samler afføringen op, lister over til Silverhjem og kaster i ly af mørket spanden med lort i hovedet af den sovende elevrådsformand. Næste aften provokerer Erik Silverhjem, som går amok og tæsker Erik i en grad så rektor mod sædvane må bryde ind. Erik fortrækker ikke en mine, mens han bliver banket til blods.

Til skolens svømmekonkurrence et stykke tid senere vinder Erik. Han var indirekte blevet truet til at tabe så en anden elev, Lewenhusen, kunne vinde, men gymnastiklæreren Berg opfordrer Erik til at gøre sit bedste.

Det bliver jul, og Erik er nødt til at tage hjem. Som sædvanligt får

han tæsk af sin stedfar.

Tilbage på skolen vil Marja ikke længere se Erik. Hun er bange for at miste sit job. Samtidig har Silverhjelm og Dahlén lagt en ny strategi for at genere Erik. De begynder at chikanere Pierre og håber at ramme Erik på denne måde. Da Erik for at beskytte Pierre lader sig brændemærke med en cigaret uden at vise tegn på smerte, spørger Pierre: Hvem er du?

Silverhjelm og Dahlén vil for alt i verden have ram på Erik. Sammen med en stor gruppe elever overmander de Erik og 'korsfæster' ham til metalpæle på skolens græsplæne. De hælder vand over ham og efterlader ham i frostvejret. Han bliver befriet af Marja og ender efterfølgende i hendes varme seng.

Næste morgen opdager Erik, at Pierre har forladt skolen. Han kan ikke længere udholde chikanerierne. Erik bliver rasende! Han udfordrer Dahlén og en af dennes håndlagere til Firkanten og banker dem eftertrykkeligt.

Marja er imidlertid blevet fyret, men hun sender Erik et brev, som Silverhjelm opsnapper og giver til rektor. Da det heraf er klart, at Erik har haft et forhold til en ansat, bliver han bortvist. Rektor beholder brevet. Erik hævner sig på Silverhjelm ved at true ham. Og da denne rystende af skræk kaster op, går Erik sin vej. Han opsøger nu en advokat, der truer rektor med en retssag for at bryde brevhemmeligheden og truer om avisartikler om skolens virke. Erik får derfor lov til at blive året ud.

Efter eksamen vender han hjem. Da stedfaderen vil give Erik de sædvanlige 'middagsbank' vendes plejer på hovedet. Det er nu voldsmanden, der får det ultimative lag tæsk!

Filmen slutter med at Erik møder Pierre på gaden i Stockholm. De

En tankevækkende manipulation

Filmen *Ondskab* leger og manipulerer bevidst ved vores følelser og ved vores opfattelse af rigtigt og forkert.

Indledningsvist stifter vi bekendtskab med alle de ucharmerende sider ved voldens væsen. Stedfaderen der banker Erik, samt Erik der banker en kammerat. Vold avler vold tænker man unægtelig, og vi glæder os over, at Erik vælger volden fra.

Men som filmen glider forbi, gribes man efterhånden igen og igen i at tænke: Hvorfor slår du ikke igen Erik? Det er befriende, da han endelig tæsker Dahlén og næsten forløsende, da stedfaderen skal prygles til lirekassemand.

Sidste gang og så aldrig mere, siger Erik til sin mor. Er det sidste gang Erik vælger at slå?

Vi forledes til at se vold som den eneste vej ud af voldsspiralen, hvilket så meget desto mere åbner op for efterfølgende refleksion. Hvorfor forledes vi til at se volden som en løsning, og hvordan kunne Erik have handlet uden at bruge næverne for at få retfærdighed?

Læs mere om denne vinkel på filmen i artiklen fra Ekko (bilag 2).

Jan Guillou

Jan Guillou er født i 1944 og er kendt som forfatter, journalist og debattør. Han romandebuterede i 1971. De mest kendte af hans bøger er *Ondskab* (1981), de ti romaner om agenten Carl Hamilton startende med *Coq Rouge* i 1986 og senest fire historiske romaner om tempelridderen Arn.

Filmatiseringen

Det kan være svært for en spillefilm at konkurrere med dets litterære forlæg. Det gælder også for *Ondskab*. Den, der har læst bogen og efterfølgende ser filmen, vil ofte stå tilbage med en fornemmelse af, at noget mangler. Men man er nødt til at erkende at film og bøger er to forskellige medier, med hver deres styrker.

Når vi læser en bog, er vi selv instruktører på de billeder, 'den film', der afspilles i vores indre, mens vi læser. Derfor kan det være vanskeligt at forlige sig med en andens fortolkning og fremstilling af en elsket bogs personer og steder. Endnu mere frustrerende kan deciderede ændringer af bogen synes.

En film er dog andet og mere end en visualisering af dets litterære forlæg. Nogle af verdens bedste film er funderet på ret ordinære bøger, og tilsvarende er fremragende bøger af og til filmatiseret så grufuldt, at himlen må sig forbarme.

Pointen er, at bøger og film er to medier med ganske forskellige styrker og svagheder, og en god fortælling vil altid blive formidlet med udgangspunkt i det medie, som fortællingen bliver fortalt igennem. Derfor kan det være bydende nødvendigt at foretage ændringer, når en bog filmatiseres.

Hvor en bog eksempelvis kan bruge fire sider på at beskrive et landskab, kan en film vise det samme landskab på blot 10 sekunder. Tilsvarende er en bog meget velegnet til at beskrive tanker og følelser, mens en film i højere grad må beskrive disse ved hjælp af underlægningsmusik og skuespillernes mimik, da lange

indre monologer sjældent er vellykkede på film. Filmens styrker er de visuelle indtryk, hvor øjet, der ser, kan manipuleres af lyd og klipning. Bogens styrker er sproglige finesser og en større frihed til at kravle ind og ud af det menneskelige sind.

Dernæst er filmen sædvanligvis bygget op på en mere abrupt måde end de fleste romaner. I filmen springer vi fra scene til scene og må selv udfylde, hvad der sker imellem. Romanen har ofte et mere glidende handlingsforløb, hvor handlingen fortælles, og vi føres fra det ene handlingsforløb og videre til det næste.

Slutteligt er en spillefilm ofte begrænset til en varighed på mellem halvanden og op til tre timer. Hvor spillefilmen ideelt set skal nydes i sin helhed i biografens mørke og uden forstyrrelser, så publikum fra start til slut befinder sig i fiktionens magiske univers, er bogen i højere grad et medie, man går fra og til. De færreste læser en roman uden afbrydelser, og derfor påhviler det i mindre grad forfatteren at sætte snævre mængdemæssige grænser for sine skriblerier.

Det betyder, at spillefilmens manuskriptforfatter nøje må overveje, hvad der er relevant for fortællingen, og hvad der kan udelades.

Jan Guillous *Ondskaben* indledes med en forholdsvis lang og meget malende beskrivelse af den vold Erik har været udsat for af faderen gennem hele sit liv. Hvordan han systematisk bankes hver dag efter maden, og hvordan Erik har lært at udstå sine bank uden at græde. Som ekstra krydderi har Erik en lillebror, der ikke

får bank. Som læser spekulerer man på, om faderen egentlig er Eriks far. Om moderen har en fortid, som gør, at faderen hader Erik?

I filmen eksisterer lillebroderen ikke og Eriks far er blevet til hans stedfar. Vi behøver ikke at spekulere. Manuskriptforfatterne har taget valget for os og lillebroderen, der forkæles, er derfor unødvendig. Vi ved, at moderen har en fortid, og det antydes, at stedfaderen er jaloux på Erik. Det vises forholdsvis tydeligt i den scene, hvor Erik er hjemme på juleferie.

Forhistorien er lang i *Ondskaben* og fylder godt en fjerdedel af bogen. I filmen er forhistorien på sin vis reduceret til en enkelt sætning: "Jeg ved hvordan man trækker vejret og tænker for ikke at besvime. Han har gjort det så længe jeg kan huske." Det er filmens indledende replik, som efterfølges af en scene, hvor Erik får bank efter maden.

Herefter går det slag i slag. Et hurtigt scenskift til skolegården, hvor Erik banker en kammerat. Endnu et scenskift og Erik bortvises fra skolen, efterfulgt af atter et scenskift hvor moderen fortæller, at hun har skaffet plads til ham på en kostskole. Underforstået er det lige så meget for at få Erik væk fra Stedfaderen, som fordi han er blevet bortvist.

Romanen udpensler, hvad volden har gjort ved Erik. Hvordan han er med i en drengebande, der udøver ågervirksomhed. Hvordan Erik mest af alt frygter ensomhed uden for banden og regerer skolegården som en konge. Han bortvises, da en række organiserede tyverier i nærliggende pladebutikker opdages. Den del er helt udeladt i filmen. Her bortvises Erik, fordi han har banket en kammerat. Filmens manuskriptforfattere har ganske enkelt udeladt

den del af historien, der handler om Eriks bande. De har valgt at fokusere på Stjärnsberg. Det gør ikke filmen dårligere end bogen. Den fokuserer blot på en anden del af fortællingen.

På samme måde har Erik ændret karakter i filmatiseringen. Han vil slet ikke slå! I filmen indtager Erik en pacifistisk position, da han ankommer til kostskolen. Han får øgenavnet Rotten, fordi han nægter at gå i Firkanten - mens han i bogen knap er ankommet til kostskolen, før han demonstrerer sin kampteknik i Firkanten og får en vis magt over de andre elever, fordi han er god til at slå og tåle smerte.

Filmatisering i klassen

Vil I arbejde med selve filmatiseringsprocessen, kan vi anbefale Kirsten Kirchs bearbejdede udgave af *Ondskaben*. Bogens mest ubehagelige sekvenser er her udeladt.

Læs side 5 – 31 i *Ondskaben* (Ondskaben i bearbejdet udgave af Kirsten Kirch) og gense filmens første kapitel. Hvordan og hvorfor er forhistorien forandret?

Læs side 46 – 55 i *Ondskaben* (Ondskaben i bearbejdet udgave af Kirsten Kirch) og gense scenen hvor Erik udfordres til firkanten. (Kapitel 4)

Hvordan reagerer Erik i henholdsvis film og bog? Og hvorfor? Diskuter: Hvad kan filmmediet og bogen som medie i forhold til hinanden?

Ondskab og mobning

Filmen *Ondskab* handler om vold og ikke mindst om hvordan vold avler vold! Teenageren Erik Ponti er gennem hele sin barndom systematisk blevet tævet af sin stedfar. På skolen er Erik en rod, der giver de tæsk videre, som han får hjemme. Det er derfor tragisk og næsten komisk, da Eriks rektor bortviser ham med ordene:

“Der er kun ét ord for din slags, og det er ondskab. Ondskab i sin pureste form. Der kan ikke være anden forklaring. Næ, du skulle have en dragt prygl.”

Hvorfor er Erik, som han er? Så brutal og så rå og afstumpet som han umiddelbart synes at være? I stedet for at undersøge Eriks forhold hjemme observerer rektoren kun Eriks handlinger og ser ingen anden forklaring end ondskab.

På sin nye skole oplever Erik at volden gentages. Denne gang er det dog ikke stedfaderen, der svinger pisken, men derimod skolens ældste elever, der systematisk undertrykker og mishandler alle, der stikker næsen frem, som ikke vil indordne sig under fællesskabets tyranni eller er venner med et offer.

Er vold og ikke mindst systematisk vold i en skolegård mobning? Eller er vold noget mobning kan føre til? Enten når mobningen går helt over gevind eller når den mobbede får nok og giver igen med hårdtslående argumenter?

Mobning eksisterer alle de steder, hvor mennesker samles i fællesskaber, og hvor fællesskabet ikke er for alle. Når nogen bliver slået, kaldt grimme ting, gjort grin med eller 'bare' holdes uden-

for. Når nogen hæver sig over andre og konsekvent mishandler et eller flere ofre – psykisk eller fysisk er der tale om mobning. Vold er rå og afstumpet og kan ramme helt tilfældigt. Mobning kan have form af vold, men også mange andre former.

Filmen *Ondskab* handler om vold, og om den form for mobning, der har form af fysisk mishandling. Scenerne kan synes overdrevne i forhold til en dansk skolegård, men desværre kan vi alt for tit læse i avisen om episoder, hvor børn og unge mishandler et offer i en grad, der afgjort gør *Ondskab* kunsten efter.

fleste elever i folkeskolen i en eller anden form kendtskab med. Enten som offer, tilskuer eller aktiv mobber.

Ondskab er en meget stærk film, som oplagt kan bruges tematisk i forbindelse med vold såvel som ondskab og mobning. Vi har valgt at lægge fokus på mobning, da det er en form for ondskab og mulig vold, som de har stiftet be-

Opgaver til Ondskab & Mobning

Om opgaverne

Opgaverne kan oplagt løses og diskuteres af eleverne i mindre grupper eller eventuelt ved klassesamtale. Det er vigtigt, at eleverne diskuterer spørgsmålene, tænker over og begrundes deres svar.

Opgaverne forholder sig både til filmen, til materialets teori og til hverdagslivet.

Silverhielm

Rådsformanden på Stjärnsberg, Otto Silverhielm, er noget nær en tyran! Og hans fantasi fejler ingenting, når det drejer sig om at plage og genere de elever, der befinder sig uden for hans og rådets fællesskab – altså de elever der ikke vil indordne sig under rådets tyranni.

- Kender I eksempler på, at nogen er blevet mobbet, fordi de ikke har villet indordne sig under klassens eller skolens såkaldt sejeste elever?
- Diskuter hvorfor Silverhielm er blevet som han er. Er han ond eller kan der være en anden forklaring?
- Diskuter hvorfor Silverhielm ikke bare lader Erik være i fred?

Pierre

Eriks bedste ven på Stjärnsberg er hans værelseskammerat Pierre Tanguy, der hen mod slutningen af filmen forlader kostskolen efter forskellige og grove chikanerier. Pierre bliver chikaneret af Silverhielm og de øvrige rådsmedlemmer, fordi han er Eriks ven.

- Kender du eksempler på at mobning 'smitter'? At elever er blevet mobbet, fordi de ikke ville slå hånden af en anden, der blev mobbet.
- Pierre vælger at blive på værelset sammen med Erik på klosternatten, hvor nye og rapkæftede elever bliver straffet af råddet. Havde I gjort det samme?
- Pierre vælger at tage imod udfordringen i firkanten. Diskuter om historien havde fået et andet forløb, hvis han havde valgt at blive væk?

Lærerne

Rektor og de øvrige lærere på Stjärnsberg blander sig stort set ikke i rådets afstraffelser af de øvrige elever. Stjärnsberg praktiserer det de kalder kammeratopfostring og lader derfor rådet om at holde disciplin på skolen.

- På Stjärnsberg fungerer den såkaldte kammeratopfostring meget dårligt. Men tror I at det kunne fungere på en dansk folkeskole, hvis det var elevrådet og ikke skolens lærere, der bestemte reglerne og skulle sørge for at de blev overholdt? Diskuter fordele og ulemper ved et sådant system.
- Stjärnsbergs lærere ved, at kammeratopfostringen betyder, at en række elever mobbes groft. Hvilket ansvar har rektor og lærere i den forbindelse?
- Geografilæreren klandrer Erik og hans klasse, da Pierre rejser fra skolen. Har han ret? Hvorfor? Eller hvorfor ikke?

Os andre

Der er mange elever på Stjärnsberg. Når der er 'kamp' i firkanten står de ivrigt og hepper og alle finder sig tilsyneladende i forholdene indtil Erik begynder på skolen.

- Hvem har ansvaret, når elever på en skole mobbes? Er det kun dem, der udfører mobningen, der bærer ansvaret?
- Hvilket ansvar har det tavse flertal, der ved og ser hvad der sker, men som ikke griber ind?
- Kunne eleverne på Stjärnsberg have gjort noget for at begrænse mishandlingen af deres kammerater. Ikke kun af Erik og Pierre, men af alle dem der bliver udfordret, slået og straffet?
- Har Erik et ansvar, for det der sker med Pierre?

Mobning

Stjärnsberg viser et billede af en svensk kostskole i 1950'erne og filmen bygger på virkelige hændelser – på forfatteren Jan Guillous oplevelser.

Der er heldigvis meget langt fra Stjärnsberg og til en dansk skole i det 21. århundrede, men mobning og vold er desværre ikke ukendt for os.

- Hvilket ansvar har I, hvis I bliver opmærksomme på, at en elev på skolen mobbes?
- Diskuter: Hvad er mobning og hvad er drilleri? Hvornår og hvordan skal man gribe ind?

Ondskab og menneskesyn

Læs kapitlet menneskesyn.

- Hvilket menneskesyn mener I, at Pierre har? Og Hvorfor?
- Hvilket menneskesyn mener I, at Silverheim har? Og hvorfor?

Ondskab og Løgstrup

Læs kapitlet Løgstrup: De suveræne livsytringer

Tænk på Løgstrups suveræne livsytringer. Tænk dernæst på Eriks første møde med Silverheim!

Erik er lige ankommet til Stjärnsberg og bliver vist rundt af elevrådsformanden. I samtale med Pierre omtaler Erik Silverheim som helt fin. Pierre svarer: "Det er der nogen, der mener."

- Hvordan møder Erik umiddelbart Silverheim? (jf. Løgstrups eksempel fra togkupeen)
- Passer dette med Løgstrups teori?
- Geografilæreren skælder klassen ud, da Pierre er rejst. Kan hans udtalelser relateres til Løgstrup? I givet fald hvordan?
- Løgstrup mener, at man aldrig kan have med et andet menneske at gøre, uden at holde lidt af det menneskes liv i sin hånd. Hvad mener han med det? Mener du, at det er rigtigt?

Ondskab og NT

I Mattæus-evangeliet kapitel 7, vers 12 står der, at Jesus siger: "Derfor: Alt hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem." Det er det, kristne kalder den gyldne regel.

- Hvordan overholder og bryder Erik denne regel i Filmen?
- Hvad mener du om den gyldne regel? Er det noget vi som mennesker kan leve op til?

Læs fortællingen om Den Barmhjertige samaritaner.

Sæt Ondskab ind i rammen om den barmhjertige samaritaner. Tænk på scenen hvor Erik bliver korsfæstet på jorden og efterlades våd og frysende.

- Hvem er i filmen den barmhjertige samaritaner? Hvem er

røver og hvem er præsten og præstens hjælper.

- Tænk nu på hele Eriks ophold på Stjärnsberg. Hvem er samaritanerne, der hjælper de svage. Hvem er det, der bare 'går forbi.'

Ekstra opgaver til Ondskab

Ondskaben i ondskab

Filmens titel er "Ondskab". Ondskab er et meget stærkt ord som man ikke skal bruge i flæng.

Diskuter nedenstående spørgsmål:

- Hvad er det for en ondskab, der hentydes til i filmens titel?
- Rektoren på Eriks første skole siger, at Erik er ondskaben selv. Er han det? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Er Silverhielm ond? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Er stedfaderen ond? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Findes ondskab overhovedet, eller er der altid en god forklaring på, hvorfor folk opfører sig på en måde, der kan kaldes "ond" - eksempelvis at de selv er blevet banket som børn, at de ikke kan finde ud af at løse konflikter på anden vis? Eller måske at de er psykisk syge?
- Retfærdiggør en sådan forklaring onde handlinger? (Stedfaderens behandling af Erik for eksempel eller Silverhielms opførsel på Stjärnsberg?)

Ondskab og vold

Der er meget og rå vold i *Ondskab*. Filmen fremstiller volden som værende afskyeligt og absolut ikke i orden. På den anden side op-

lever man faktisk som publikum, at det er positivt, at Erik banker sin stedfar, skræmmer Silverhielm og brækker næsen på Dahlén.

- Er filmen dobbeltmoralsk? eller er dens budskab simpelthen, at vold kan være i orden? Diskuter hvad I selv mener om sagen. Er det sådan, at vold kan være ok?
- Er det i orden at straffe voldelige personer med vold? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Overvej hvad Erik kunne have gjort for at løse situationen uden vold. Er der andre og bedre måder, hvorpå Silverhielm og stedfaren kunne være blevet straffet?
- Kender I udtrykket: Den der tier samtykker? Diskuter om Eriks mor har et ansvar for de bank Erik får af sin stedfar, og om kostskolens lærere har et ansvar for volden på skolen?

Er Silverheilm Ond?

Litteratur og web-adresser

Livskvalitet

Bjarne Lenau Henriksen
Gads Forlag, 1998

Afsnittet menneskesyn er inspireret herfra

Den etiske fordring

K.E.Løgstrup,
Gyldendal, 1962

Historien om K.E.Løgstrup

Ole Jensen, Forlaget Anis, 2007

En afgrund af tillid – guide til Løgstrups univers

Nils Gunder Hansen
Gyldendal, 1998

Mobning i skolen

Dan Olweus,
Hans Reitzels Forlag, 2000

Mobning

Gunnar Höistad,
Billesø og Baltzer, 1999

Tænk hvis det var dig

21 beretninger om mobning
Charlotte Strandgaard
Borgen, 2004

Con Dios

Johan og Kristina Reftel, oversættelse v. Camilla Sløk,
Aros Underviser, 2004

Hjælp den som bliver mobbet er hentet herfra.
(side 16)

De Mindstes Bibel

genfortalt af Synne Garff
Bibelselskabets Forlag 2007

- *Fortællingen om Den barmhjertige samaritaner er hentet herfra.*
(side 10)

<http://www.dfi.dk/dfi/undervisning/ondskab/4.htm>

Dansk filminstituts meget fine undervisningsmateriale til Ondskab.

<http://www.bibelselskabet.dk/danbib/web/bibelen.htm>

Bibelen Online fra Bibelselskabet

<http://www.bornsvilkar.dk/ForBornOgUnge/EmnerogGodeRaad/Mobning.aspx>

Temaside fra Børns vilkår om mobning

<http://www.mobning.dk/>

En privat og seriøs Internetportal om mobning

Bilag

Vidne hørte skrig fra 10-årig pige

Et vidne hørte formentlig en 10-årig pige blive overfaldet i en gangtunnel i Hellerup tirsdag eftermiddag.

12. september 2007, BT

- Klokken 13.10 hørte jeg en pige skrike. Jeg var bange; så skreg hun igen, og så hørte jeg en stemme, der truede hende. Jeg så ikke noget, fordi jeg var bange for at kigge ned, fortæller Jail Kiwanuke til TV 2 Nyhederne.

Pigen vågnede kortvarigt i dag på Rigshospitalet, hvor hun talte med en læge.

- Vi vil ikke ind på, hvad pigen har sagt, men hun har sagt så meget, at vi går ud fra at hun har været udsat for en alvorlig voldsforbrydelse, siger kriminalkommissær Henning Schou Kofod fra Københavns Politi's afdeling for personfarlig kriminalitet, Drabsafdelingen.

Pigen har været udsat for 'stump vold' i hovedet. Det vil sige slag med en hård genstand.

- Jeg vil beskrive det som en gal mands værk. Jeg kan ikke se noget formål med at, hun skulle slåes ned. Der er ikke noget der tyder på en seksualforbrydelse, siger Henning Schou Kofod.

Politiet håber, at kunne afhøre den 10-årige pige i morgen.

Pigen blev fundet i gangtunnelen mellem Rymarksvej og Tuborgvej i går klokken 13.20. Hun lå i en blodpøl, og senere konstaterede lægerne, at hun havde tre kraniebrud. Pigen var i går hjemme fra skole, og ved halv et-tiden ringede hun til sin mor for at høre, om hun måtte gå ned i et fritidscenter på Rymarksvej. Politiet vil gerne høre fra vidner, som så pigen gå fra Esthersvej til Rymarksvej.

Den 10-årige har skulderlangt mørkt hår og brune øjne. Hun var iført en rød vindjakke, pink T-shirt, cowboybukser samt sølvfarvede sko.

At slå eller ikke slå

EKKO 21, januar 2004

Filmatiseringen af Jan Guillous selvbiografiske bestseller Ondskab lægger op til debat om voldens natur. I et eksklusivt interview fortæller Guillou om det svenske skolesystems hykleriske forhold til vold og om, hvorfor hans alter ego skulle være entydigt god på filmlærredet.

Af Eva Novrup Redvall

Hvordan klarer man sig, når man kæmper mod en overmagt, uden at gribe til overmagtens uretfærdige midler? Det er et af de centrale spørgsmål i Jan Guillous selvbiografiske roman *Ondskab*, der bygger på hans ungdomsoplevelser som offer for en hårdtslående far og mødet med det brutale "kammeratopdragelsessystem" på kostskolen Solbacka. Bogen udkom i 1981, inden Jan Guillou blev verdenskendt for serien af kriminalromaner om superagenten Carl Hamilton. Gennem årene er romanen blevet en moderne svensk klassiker, som er trykt i over 700.000 eksemplarer og anslås at være læst af omkring to millioner svenskere, især skoleelever.

Efter flere mislykkede forsøg på at omsætte bogen til film er instruktøren Mikael Håfströms filmatisering nu blevet sidste års mest sette svenske film. Filmen har givet Guillous bog nyt liv – og ikke mindst pustet til de minder, Guillou i sin tid forsøgte at overvinde ved at få dem ned på papiret.

Som Guillou fortæller, var en af årsagerne til at skrive romanen

terapeutisk, en måde at slippe af med hele problematikken. Inden han skrev romanen, talte han alt for meget om det forgangne til fester og grublede for meget over sin fortid. Med bogen var tanken at lægge det hele bag sig. Men så blev bogen en bestseller, siden kom der et teaterstykke, og efter nogle fredelige år har filmen nu skabt ny interesse for både fiktionen og hans personlige historie.

Filmisk inspiration

Jan Guillou skrev allerede i 1966 en avisreportage, hvor han beskrev sin forfærdelige tid på kostskolen Solbacka, der i filmen er omdøbt til Stjärnsberg. Reportagen skadede skolens rygte og var medvirkende til at få den lukket.

Ligesom *Ondskabs* hovedperson Erik Ponti ville Jan Guillou indtil da være forsvarsadvokat, så han kunne kæmpe mod uretfærdigheden i samfundet. Med den ifølge ham overdrevent positive introduktion til journalistikken og dens evne til at forandre verden bestemte Guillou sig for at blive journalist, men senere begyndte han en succesfuld karriere som forfatter. Det tog imidlertid lang tid, inden han fik greb om, hvordan han kunne fortælle sin egen historie i romanform. Han mente, at hans historie var interessant for andre, men den skulle ikke fortælles journalistisk.

"I min personlige historie findes en del erfaringer, som ingen anden forfatter har," siger Jan Guillou til EKKO. "Men det gælder om at fortælle om disse erfaringer på den rigtige måde. Hvis jeg skul-

le gøre det journalistisk – redegørende – ville det blive uudholdeligt at læse. Altså skulle jeg ikke skrive memoirer, men en roman. Det tog mig mange år at komme frem til, hvordan jeg skulle skrive denne roman.”

Jan Guillou fortæller, at romanen er inspireret af Gillo Pontecorvos Slaget om Algier (1966):

”Da jeg havde set den film, vidste jeg, hvad jeg skulle gøre. Hovedpersonen i filmen, Ali La Pointe, er ikke en udelukkende sympatisk person. Han er ingen Albert Camus. Det er klart, at han har ret i sit oprør mod den franske kolonialmagt, men hans metoder og motiver er delvis meget diskutabelt.”

Begge sider af volden

I romanen anvender Erik Ponti flere gange vold. Først som leder af en bande på en skole i Stockholm, hvorfra han bliver udvist. Da han ankommer til kostskolen Stjärnsberg, bliver han udfordret til slåskamp af de ældre elever, som han fuldstændigt uhørt ender med at slå til plukfisk.

Han forsøger i starten at undgå vold, men da hans bedste ven Pierre forlader skolen efter massiv mobning, indleder han som anonym, hætteklædt hævner overfald på de ældre elever. Og på bogens sidste side giver han sin far igen med hans egne midler, hvilket vi imidlertid spares for at læse. Bogen skildrer således ikke kun vold som selvforsvar, men også vold som hævn, og det var vigtigt for Guillou at få begge sider med i skildringen af Erik Pontis person.

”Det er naturligvis yderst diskutabelt, når Erik begynder at hævne sig. Der får han minuspoint i Himmerriget. Men det var vigtigt for mig også at skildre den side af volden. Da jeg så Slaget om Algier,

var det i den politiske periode, som kaldes tresserne. Perioden begyndte i 1965 og sluttede, i politisk betydning, i 1975 den 1. maj kl. 3 om eftermiddagen, da vietnameserne vandt over USA. Når man forsøgte at skrive i tresserne, hang kammerater altid over skuldrene på én og sagde: ’Det skal ud’ og ’det skal ind’. At skrive var på den ene side en kamp, men på den anden side blev det, man skrev, let plat propaganda. Det er et problem, fordi propaganda gennemskues ganske let af læseren, særligt af vestlige, medietrænede læsere, og dermed mister teksten sin troværdighed og sin kraft.”

Slaget om Algier er anderledes, fremhæver Jan Guillou. Her er hovedpersonen en kriminel person. ”Da han jages af politiet i Algiers gader, og nogle unge franskmænd spænder ben for ham, har han et sekund til at bestemme sig: Enten skal han gå tilbage og slå tænderne ind på den jævel, som fældede ham, og så blive grebet af politiet. Eller også skal han sluge sin stolthed og løbe for at undgå politiet. På et sekund bestemmer La Pointe sig for – eftersom han er den, han er – at gå tilbage og slå tænderne ind på fyren. La Pointe bliver pågrebet af politiet, kommer i fængsel, og dér møder han så modstandsbevægelsen,” siger Jan Guillou.

”Da min hovedperson Erik Ponti kommer til Stjärnsberg, er han en smågangster, som selv mobber andre og lever efter kapitalistiske eller darwinistiske regler. Men på skolen er det system sat ud af spil. Hans motiver var fra starten lige så personlige og dubiøse som La Pointes, og det er vigtigt at få med.”

Destruktiv svensk model

Jan Guillou har tidligere sagt, at børn, der bliver mobbet, skal slå tilbage med det samme for ikke at sætte sig selv i en mobningssi-

tuation, som er svær at komme ud af. Visse situationer retfærdiggør efter Guillous mening vold, især når det handler om vold som selvforsvar.

”Det tydeligste eksempel på en situation, der retfærdiggør vold, er naturligvis modstand mod en fremmed besættelsesmagt. Her er det enkelt. Men vold findes på en skala, hvor det er svært at sige, hvor grænsen går mellem godt og ondt, mellem berettiget og uberettiget. I vores skoler lærer vi børnene, at vold altid er forkert. Det er en hyklerisk og fejltagtig pædagogik. Så snart de slutter skolen, skal halvdelen af dem på værnepligt, hvor det bliver krævet af dem, at de skal kunne slå andre mennesker ihjel på statens regning. Det er ambivalent og hyklerisk.”

Jan Guillou er en stærk modstander af præsident George W. Bush' opfattelse af, hvad vold skal bruges til. Bush vil ifølge forfatteren i Guds navn frelse verden fra arabere.

”Det er den mest korrupte vold, som findes. Når jeg anbefaler børn at slå igen i en mobningssituation, handler det om at vinde respekt. For sagen er jo faktisk den, at hvis man udsættes for mobning i en skolegård, er der stor risiko for, at mobberen er stor og stærk, og at man ikke selv er stor og stærk. Mobberens enkle strategi bygger på at slå på dem, der er svagere end ham selv. Den, der er besværlig, kommer til at klare sig. Mobberen finder andre ofre.”

”De svenske myndigheder har udviklet et helt program for, hvordan man først skal involvere lærerne, som så trækker skolesygeplejersken ind, som siden inddrager skolepsykologen, som siden får de sociale myndigheder ind, som til sidst får involveret politiet.

Så har vi fem-seks myndigheder i gang med det mobbede barn, hvilket leder til, at han bliver endnu mere mobbet og bliver 'et tilfælde'. Han bliver flyttet til en anden skole, omgivet af et ikke sandt rygte om at være en egnet mobningskandidat.”

”Det rygte kommer umiddelbart til at udløse nye mobningsangreb, hvorpå hele myndighedscirkuset begynder igen. Barnet kan ikke gå i skole og sagsøger kommunen for 200.000 og får 100.000. Den type handlingsforløb ser man fra tid til anden i svensk tv: 'Her har vi endnu en sag, hvor et barn har vundet mod kommunen, fået erstatning og fået sit liv ødelagt.' Og når man ser de børn i interviews, så snakker de som psykologer om at bearbejde deres problematik og sådan noget. De skal ikke bearbejde nogen jævla problematik. De skal slå tilbage, så de ikke får problematikken. Det er selvdestruktivt at følge den svenske, gode model.”

Filmhelte skal være gode

I filmen slår Erik Ponti ikke tilbage, da han ankommer til Stjärnsberg og bliver udfordret af mobberne. Han afviser længe at slå, og det er først til sidst, at han føler sig tvunget til at slå tilbage. Netop det er en af Guillous få indvendinger mod filmatiseringen, som efter hans mening gør Erik for entydigt god.

”Med film er det sådan, at der findes visse dramaturgiske regler. En sådan regel siger, at man ikke kan have så meget vold som i bogen, for det ville blive uudholdeligt. Så langt er jeg med. Men en anden regel – fra Hollywood – siger, at helten altid skal være positiv. Hvad end Arnold Schwarzenegger eller Bruce Willis eller andre voldelige filmhelte foretager sig, skal vi altid være på deres side. De skal altid fremstå som gode. Så derfor siger filmfolk, at vi kan ikke føre Erik Pontis sammensathed ind i filmen. Han kan ikke

gøre noget ondt, for så vil publikum ikke tro på ham eller sympatisere med ham.”

”Jeg har haft meget med manuskriptet at gøre, og vi har været enige på alle punkter bortset fra dette ene. Jeg synes, det er noget mærkeligt i filmen, at Erik Ponti altid udøver vold af godhed. Der findes et skjult paradoks dér. Filmfolkene siger, at det er muligt, at jeg har ret i en litterær betydning, men det er det, der udgør forskellen på et stort eller et lille publikum. Den modsætning kunne vi ikke løse, og jeg ved ikke, hvordan filmen var blevet, hvis man havde lavet den mere som bogen. Måske bedre, men måske henvendt til et meget mindre publikum.”

Forløsende vold

Ved at flytte volden til slutningen af filmen får den en stærk klimaksfunktion. Det bliver forløsende – ubehageligt forløsende – da Erik endelig slår tilbage, og det har Jan Guillou det faktisk godt med.

”Man vil have, at han skal slå ihjel. På en måde er jeg meget godt tilfreds med det, for det er meningen, at det skal være sådan i bogen. Jeg skal forføre læseren til pludselig at sidde og sige til sig selv: ’Ja, ja, slå ham!’ Bagefter skal læseren tænke: ’Hvad var det egentlig, jeg sad og tænkte? Sad jeg og ønskede, at han skulle slå sin far ihjel?’ Lidt af den funktion kommer naturligvis med filmens teknik, når man lægger en eruption i volden.”

Man kan diskutere, hvorvidt det er en lykkelig slutning eller ej, at Erik Ponti vinder over både sin far og det uretfærdige skolesystem med deres egne tvivlsomme midler. Men Jan Guillou er overbevist om, at Erik kan lade volden ligge bag sig, da han forlader Stjärns-

berg. Det gjorde han selv efter at have overlevet Solbacka og givet sin stedfar bank, så stedfaren ikke kunne få sig selv til at vende hjem igen.

Og en vigtig del af styrken i Guillous roman er netop, at historien ikke er sort-hvid. Den lægger op til diskussion og debat af mange vigtige emner, og med den aktuelle film er der en god anledning til at gå i lag med disse emner i de danske klasseværelser. Jan Guillous roman Ondskab er oversat til dansk på forlaget Modtryk.

Det Danske Filminstitut har i samarbejde med Nordisk Film lavet et undervisningsmateriale, som kan hentes på:
www.undervisning.dfi.dk.